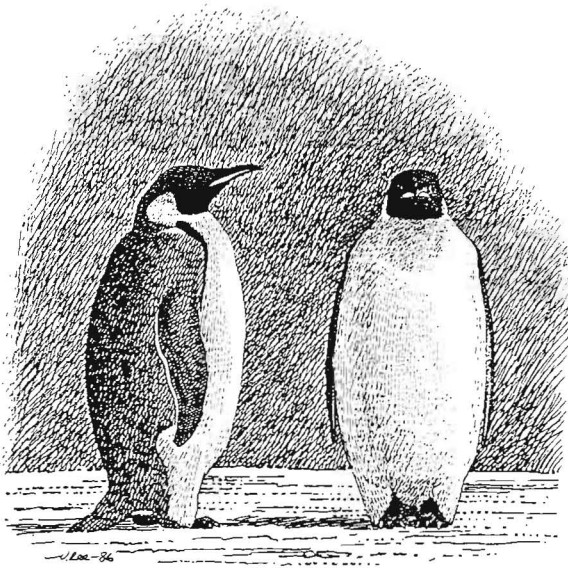

Fugler i de norske deler av Antarktis

FRIDTJOF MEHLUM

I denne artikkelen gis en oversikt over forekomsten av fugl i norske områder i Antarktis, basert på de relativt få ornitologiske registreringene som har vært gjennomført.

De norske områdene i Antarktis omfatter Bouvetøya (54° 25' S, 3° 22' E), Peter I Øy (68° 50' S, 90° 35' W) og den delen av det antarktiske kontinent fra 20° W til 45° E som kalles Dronning Maud Land (Fig. 1).

Bouvetøya

Bouvetøya ble oppdaget i 1793 av en fransk ekspedisjon ledet av marineoffiseren Jean-Baptiste C. Bouvet de Lozier. Den ble annektert av Norge-ekspedisjonen 1. desember 1927 og i lovs form underlagt norsk statshøyhet 23. januar 1928. Etter forslag fra Norsk Polarinstitutt ble øya i 1971 erklært som naturreservat ved kongelig resolusjon.

Bouvetøya er vulkansk og hever seg ca. 800 m. over havet. Den ligger ca. 2 600 km fra sørspissen av Afrika. Mesteparten av øya er dekket av isbre-

Norske polarområder er mer enn Svalbard, Bjørnøya og Jan Mayen. I Antarktis har Norge territorialkrav over 3 områder; Dronning Maud Land samt de mindre øyene Bouvetøya og Peter I Øy. Fuglelivet i Antarktis er temmelig forskjellig fra fuglelivet i Arktis, med bl. a. pingviner, stormfugler og albatrosser som velkjente og typiske representanter. Få ornitologiske undersøkelser har imidlertid vært utført i disse områdene, men i denne artikkelen oppsummeres det en vet om fugleforekomstene her.

Forholdsvis få norske ornitologer har fått anledning til å besøke disse spennende områdene. Med på Den Norske Antarktisekspedisjonen i 1984/85 var imidlertid ornitologene Svein Haftorn, Claus Bech og Fridtjof Mehlum. Hovedformålet var å studere en av de enorme koloniene med antarktispetrell i Dronning Maud Land, for nærmere å klarlegge denne artens biologi og tilpasning til hekking under ekstreme klimaforhold.

er, og kystene er stupbratte de fleste steder. De viktigste fuglelokalitetene er Kapp Circoncision, Larsøya (en flat holme ca. 500 m lang) og Nyrøysa (Fig. 2). Sistnevnte område ble sannsynligvis dannet etter vulkansk aktivitet eller et ras i perioden mellom februar 1955 og januar 1958.

Det er gjennomført forholdsvis få undersøkelser av fuglelivet på øya. Det foreligger en del ornitologisk informasjon i artikler skrevet av Vanhöffen (1901), Spiess (1928), Mosby (1928) og Riiser-Larsen (1930), men det viktigste ornitologiske arbeid av eldre dato er gjort av Olstad (1929). Han deltok på en av Norvegia-ekspedisjonene og var innom Bouvetøya i 1928. Han samlet inn en del fugler og egg som oppbevares på Zoologisk museum i Oslo. Holgersen (1945) har senere bearbeidet Olstads materiale fra Bouvetøya og andre deler av Antarktis. Holgersen (1960) har også gitt en oversikt over fuglelivet på øya i tidsskriftet "Sterna".

I den siste 30-årsperioden har det bare vært et fåtall besøk av ornitologer på øya (Solyanik 1959,

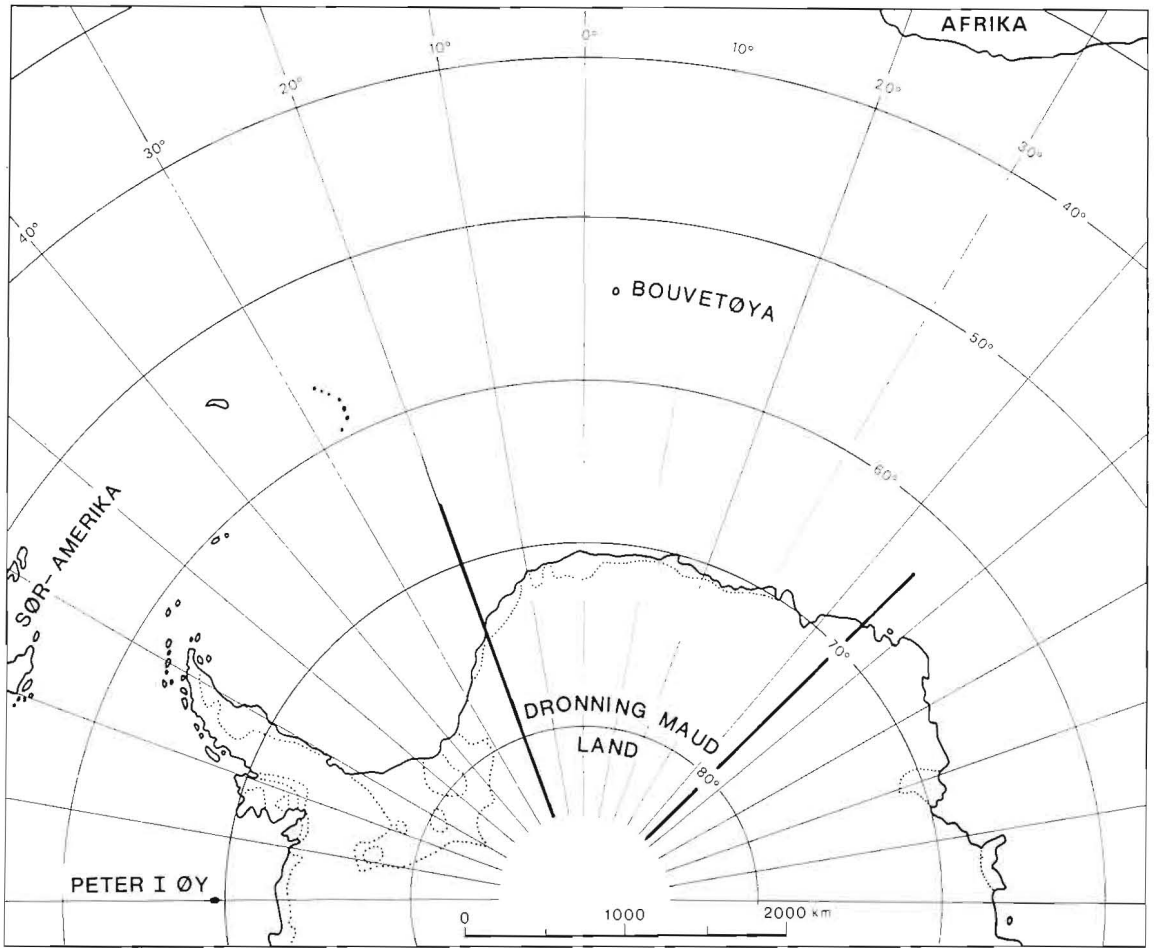
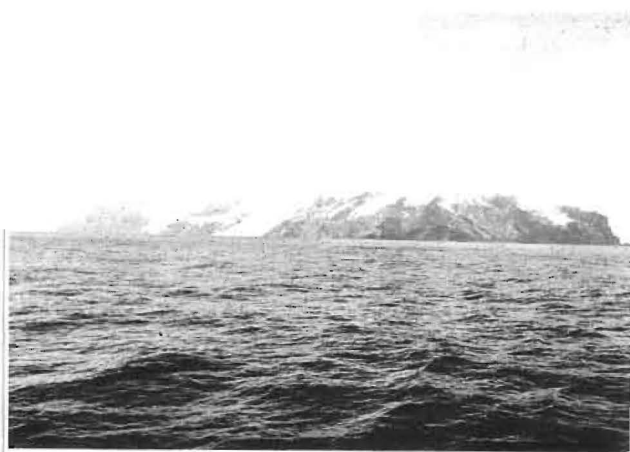

Fig. 1. De norske områdene i Antarktis. *The Norwegian territories in Antarctica.*

Dickinson 1966, Müller m.fl. 1967, Holdgate m.fl. 1968). Norske forskere fikk igjen anledning til å studere fuglelivet på Bouvetøya under de norske antarktisekspedisjonene i 1975/76 (Fevolden & Sømme 1977) og i 1978/79 (Haftorn m.fl. 1981, Haftorn & Voisin 1982, Haftorn 1986). En registrering av øyas fugleliv er også gjennomført av sørafrikanske forskere 1981 (Watkins 1981). Det ble også anledning til et kort besøk på øya på noen få timer under Den Norske Antarktisekspedisjonen 1984/85, hvor forfatteren deltok sammen med Claus Bech og Svein Haftorn. Under dette korte besøket ble det ikke anledning til å foreta noen grundig taksering av fuglebestandene på øya.

Fuglefaunaen på Bouvetøya domineres av pingviner. De to viktigste er gulltoppingvin *Eudyptes chrysolophus* og ringpingvin *Pygoscelis antarctica*, mens adelpingvin *Pygoscelis adeliae* hekker bare med noen få par. Enkeltindivider av kongepingvin *Aptenodytes patagonica* er også

Bouvetøya. Foto: Fridtjof Mehlum.

observert på øya, men den er ikke funnet hekkende. En oversikt over forekomsten av pingviner på ulike deler av øya er gitt i Tabell 1, som baserer seg på tidligere publiserte data. Den desidert største kolonien ligger på Kapp Circoncision, der Haftorn m.fl. (1981) anslø antall voksne individer til over 66 000, basert på fotografering fra helikopter. Olstad (1929) nevner ikke denne kolonien, og sannsynligvis har han ikke besøkt Kapp Circoncision. Kolonien på Nyrøysa ble etablert i 1950-årene etter at det nye landet ble dannet. I 1978/79 var bestanden økt til over 14 000 individer, foruten 1400 fugler på et plata 150 m høyere oppe (Haftorn m.fl. 1981). Sørafrikanerne angir et estimat på 10 000 par for samme område i januar 1981 (Watkins 1981).

I Tabell 2 angis en liste over alle observerte fuglearter på Bouvetøya og deres status. Foruten pingviner er det stormfuglene som dominerer fuglefaunen. Sørhavhest *Fulmarus glacialisoides* og kappdue *Daption capense* er de tallrikste. Videre hekker snøpetrell *Pagodroma nivea* og kjempestormfugl *Macronectes giganteus* i mindre antall.

Den sistnevnte ble første gang påtruffet hekkende i 1977 (Fevolden & Sømme 1977) da ett reir ble funnet. I 1978/79 ble det funnet 4 nye hekkende par (Haftorn & Voisin 1982). Stormsvaler er også registrert på øya. Haftorn (pers. medd.) har observert stormsvaler komme inn om natten

på Nyrøysa og han antar at de hekker der. Det er imidlertid uklart hvilken art det dreier seg om (trolig wilsonstormsvale *Oceanites oceanicus* eller svartbukstormsvale *Fregata tropica*).

Peter I Øy

Peter I Øy ligger på ca. 68° 50' S og 90° 35' W. Øya ble oppdaget 10. januar 1821 av en russisk ekspedisjon ledet av admiral F. G. von Bellinghausen. Den ble oppkalt etter tsar Peter den store. Tåke og is gjorde det umulig for ekspedisjonen å komme i land på øya. I 1927 var den norske hvalbåten „Odd I” helt oppunder øya, og Eyvind Tofte (1927) kunne med robåt komme så nært land at han kunne se hekkende pingviner og petreller.

Kort tid senere, 1. februar 1929, ble øya besøkt av „Norvegia” på sin andre ekspedisjon til Antarktis, og dagen etter ble øya annektert for Norge. Den ble i 1931 formelt lagt under Norge som „biland”. Ombord på „Norvegia” var Ola Olstad, og han har gitt de første pålitelige data om øyas fugleliv (Olstad 1929) etter sitt ukelange opphold på øya.

I perioden 8.–13. februar 1948 besøkte den norske Brattegg-ekspedisjonen Peter I Øy. Ombord på „Brattegg” var Holger Holgersen. Han har bearbeidet materialet som ble innsamlet av Olstad (Holgersen 1945) og beskrevet sine egne ob-

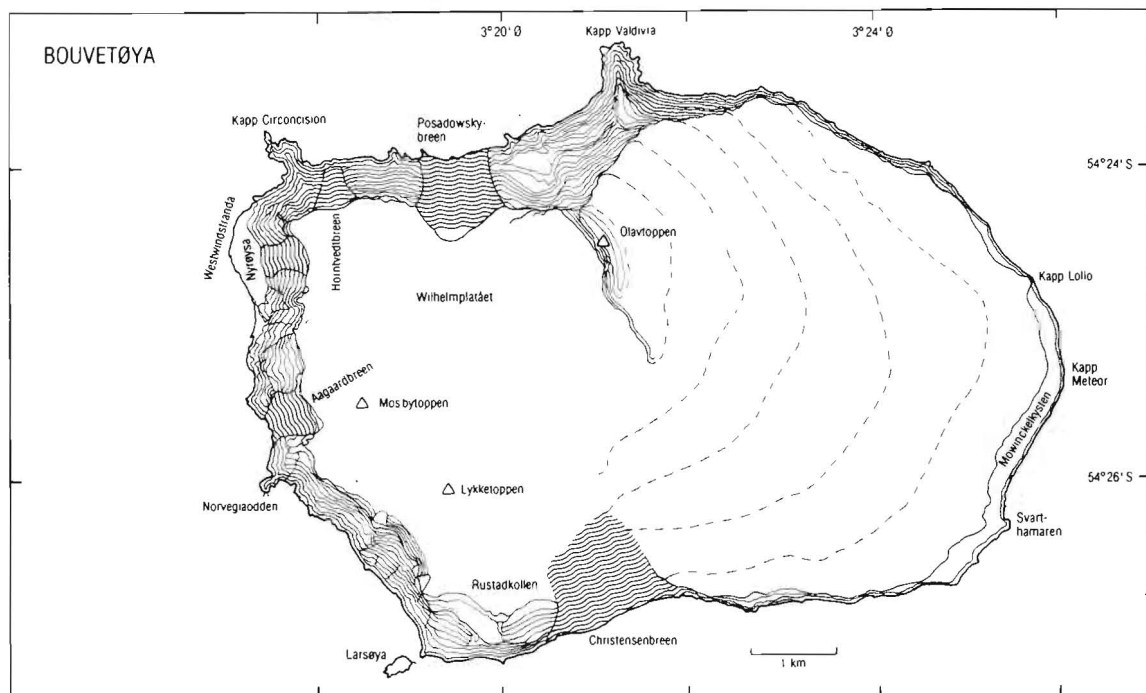

Fig. 2. Kart over Bouvetøya med viktige sjøfugllokalteter avmerket. Map of Bouvetøya with important seabird localities indicated. (Gjengitt med tillatelse fra Universitetsforlaget).

Tabell 1. Taksering av pingviner på Bouvetøya (etter Watkins 1981). Tallene angir antall hekkende individer hvis ikke annet er nevnt (p=par). *No. of penguins (individuals) on Bouvetøya (p=no. pairs).*

for det meste gulltoppingvin, ° ringpingvin og gulltoppingvin, H = hekkefunn, X = til stede men hekking ikke påvist. 1) Olstad 1929, 2) Holgersen 1945, 3) Solyanik 1959, 4) Lunde 1965, 5) Dickinson 1966, 6) Müller m.fl. 1967, 7) Holdgate m.fl. 1968, 8) Fevolden & Sømme 1977, 9) Watkins 1981, 10) Haftorn m.fl. 1981

Lokalitet	Dato	adeliepingvin	ringpingvin	gulltoppingvin	referanse
Kapp Circoncision	feb. 1977	0	15 000–20 000°		8
	des. 1978–jan. 1979		66 000°		10
Posadowskybreen	feb. 1977	0	H	H	8
	des. 1978–jan. 1979		5 500°		10
Mowinckelkysten	feb. 1977	0	10	2	8
Larsøya	des. 1928	0	H	H	1
	–	H	H	H	2
	mars–april 1964	0	600	100	7
	feb. 1977	0	1 460	540	8
	des. 1978–jan. 1979		21 700°		10
Landet innenfor Larsøya	feb. 1977	0	H	H	8
Kapp Norvegia	des. 1928	12–20 p	0	0	1
	–	H	H	H	2
	feb. 1977	0	H	H	8
	des. 1978–jan. 1979		7 700°		10
Nyrøysa	nov 1958	56	600–800	150	3
	mars–april 1964	0	H	H	4
	mars–april 1964	0	600	100	7
	mars 1966	0	H	0	5
	mars 1966	X	X	X	6
	feb. 1977	0	6 150	350	8
	des. 1978–jan. 1979	60	8 200	6 500	10
	jan. 1981	4p	(+ 1400 N for Nyrøysa) 7 000p	3 000p	9

Tabell 2. Status for fuglearter påvist på Bouvetøya. Arter som er observert på havet utenfor er inkludert. *Avifaunal list of Bouvetøya, including species recorded at sea near to the island.* H=hekking påvist, H?=mulig hekkefugl, X=tilfeldig gjest (Referanser: Olstad 1929, Holgersen 1945, Solyanik 1959, Lunde 1965, Dickinson 1966, Müller m.fl. 1967, Holdgate m.fl. 1968, Fevolden & Sømme 1977, Haftorn m.fl. 1981, Watkins 1981)

Kongepingvin	<i>Aptenodytes patagonica</i>	H?
Adeliepingvin	<i>Pygoscelis adeliae</i>	X
Ringpingvin	<i>Pygoscelis antarctica</i>	H
Gulltoppingvin	<i>Eudyptes chrysolophus</i>	H
(Klippeloperpingvin)	<i>Eudyptes crestatus</i>	X?
Vandrealbatross	<i>Diomedea exulans</i>	X (nær øya)
Svartbrynalbatross	<i>Diomedea melanophrys</i>	X (nær øya)
Gråhodealbatross	<i>Diomedea chrysolophus</i>	X (nær øya)
Tristanalbatross	<i>Diomedea chlororhynchus</i>	X (nær øya)
Sotalbatross	<i>Phoebastria fusca</i>	X (nær øya)
Gråalbatross	<i>Phoebastria palpebrata</i>	X (nær øya)
Kjempestormfugl	<i>Macronectes giganteus</i>	H
Sørhavhest	<i>Fulmarus glacialisoides</i>	H
Antarktispetrell	<i>Thalassoica antarctica</i>	X (nær øya)
Kappdue	<i>Daption capense</i>	H
Snøpetrell	<i>Pagodroma nivea</i>	H
Blåpetrell	<i>Halobaena caerulea</i>	X (nær øya)
Wilsonstormsvale	<i>Oceanites oceanicus</i>	H?
Svartbukstormsvale	<i>Fregata tropica</i>	H?
Sorjo	<i>Stercorarius maccormicki</i>	X (nær øya)
Storjo	<i>Stercorarius skuja lönnbergi</i>	H
Dominikanermåke	<i>Larus dominicanus</i>	H?
Antarktisterne	<i>Sterna vittata</i>	H

servasjoner fra øya (Holgersen 1949, 1951a, 1951b, 1957) Han har også gitt en oversikt over fuglelivet på øya i "Sterna" (Holgersen 1959). I 1948 ble Peter I Øy dessuten besøkt av en amerikansk isbryter (U.S.S. Edisto). Bildet av øya (Fig. 3) er tatt under dette besøket.

Peter I Øy er ikke blitt besøkt mange ganger. En viktig grunn er at farvannet omkring normalt er islagt store deler av året. Eneste ekspedisjon av nyere dato som forfatteren kjenner til er en argentinsk i 1971 (Tomo 1973).

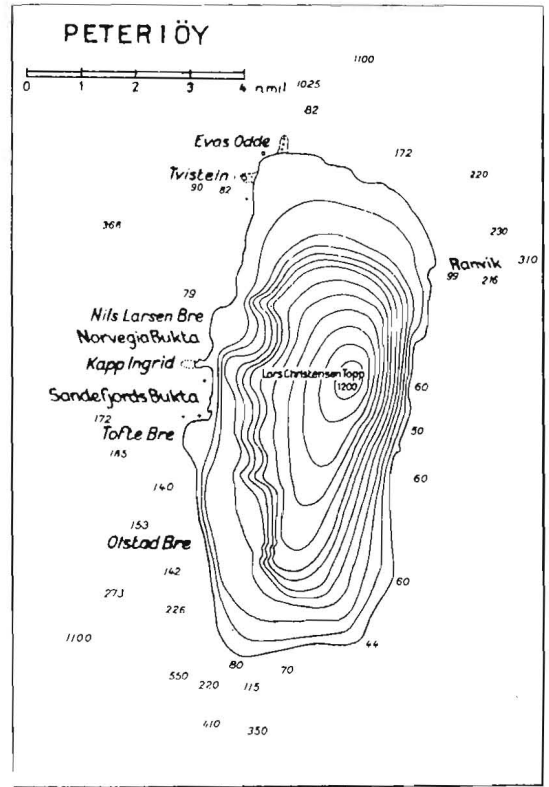
Siden så få har besøkt øya, så er den også lite utforsket. Den er ikke skikkelig oppmålt men er ca. 18–25 km lang og 8–10 km bred (Fig. 4). Liksom Bouvetøya er den av vulkansk opprinnelse og stort sett dekket av isbreer. Bare på få strekninger er det bart fjell å se langs kysten, spesielt på vestsiden av øya i området Framnesodden – Kapp Ingrid (Framnesodden er ikke avmerket på kartet men ligger ved Toftebreen).

På grunn av sparsomheten med bart land er det også få fugler som kan hekke på Peter I Øy. Bare Framnesodden er velegnet som hekkeplass for pingviner. Her fant Olstad en liten koloni av adeliepingvin på 40–50 par. Holgersen besøkte

Fig. 3. Framnesodden på Peter I Øy fotografert fra den amerikanske USS Edisto i 1948. Framnesodden of Peter I Øy photographed from the USS Edisto in 1948.

Fig. 4. Kart over Peter I Øy.

samme lokalitet i 1948 og anslo da antallet til 18–20 par. Både Olstad og Holgersen observerte også en annen pingvinart, ringpingvin. Bare Holgersen fant den hekkende (ett par). Tomo (1973) observerte kun ett par adieliepingvin på en liten øy i Sandefjordsbukta og 4 ringpingviner (hvorav to mytende ungfugl) på en liten holme i Norvegiabukta. Om det har skjedd en reell nedgang i pingvinbestanden på øya er vanskelig å si. Det lave antallet registrert av Tomo (1973) kan skyldes at de fleste fuglene allerede var ferdig med hekkingen og hadde forlatt øya.

Den tallrikkeste fuglearten som er registrert på Peter I Øy er sørhavhesten. Den er blitt funnet hekkende i bergvegger langs vestkysten av øya og på den største av Tvisteinane, som er en liten flattoppet klippeøy utenfor nordvesthjørnet av øya. Holgersen anslo hekkebestanden til ca. 3 500 par. Snøpetrellen ruger også muligens; den ble observert både av Olstad og Holgersen men positivt bevis for hekking er ikke gitt. Det samme gjelder wilsonstormsvale. Både Olstad og Holgersen så også sørjo *Stercorarius maccormicki*, men klarte ikke å påvise hekking. Andre arter som er blitt registrert som besøkende på øya er: kjempestormfugl, kappdue, antarktispetrell *Thalassoica antarctica*, hvalfugl *Pachyptila sp.*,

svartbrynalbatross *Diomedea melanophris*, blåpetrell *Halobaena caerulea* og rødnebbterne *Sterna paradisaea*.

I Tomos (1973) artikkel er det flere fotos som viser store flokker med petreller som raster på isfjell langs Peter I Øy. Bildene er uklare, men det er trolig først og fremst antarktispetrell som er fotografert. Tilsvarende flokker av antarktispetrell på isfjell er iaktatt av forfatteren utenfor Dronning Maud Land i 1985. Dette er tydeligvis et normalt fenomen for arten.

Dronning Maud Land

Dette området omfatter som tidligere nevnt delen av Antarktiskontinentet mellom 20° W og 45° E. Det norske territorialkravet er verken avgrenset mot sør eller ut i havet mot nord. Dronning Maud Land domineres totalt av isbreer. Ytterst mot Sørishavet er breene flytende og kalver. Isfjella kan oppnå enorme dimensjoner og være flere kilometer lange. Det fins ikke bart land langs kysten av Dronning Maud Land bortsett fra i de aller østligste områdene. De eneste andre landområder som er fri for snø og is, er øst-/vestgående fjellkjeder i kontinentets indre. Det sier seg selv at et landområde uten snø- og isfrie ky-

ster og med de indre deler dekket av breis bortsett fra fjellene som stikker opp av isen i de indre delene, ikke er særlig attraktivt for fugl. Likevel er det flere fuglearter som har tilpasset seg til å leve under disse helt ekstreme klimaforholdene.

De eneste pingvinartene som hekker i Dronning Maud Land er keiserpingvin *Aptenodytes forsteri* og adeliepingvin. Den første er ikke avhengig av bart land men hekker på sjøisen nær barrieren av innlandsisen. En koloni av keiserpingvin er påvist på Riiser-Larsenhalvøya (68° 50' S, 34° 40' E) der bestanden ble anslått til 5 750 par i 1975 (Hoshiai & Chujo 1976). En annen er lokalisert på Lazarev Isshelfen (69° 25' S, 15° 30' E) der bestanden er anslått til 4–5000 par (Ledenev 1960). Ingen andre steder innen den norske sektoren er det påvist hekkekolonier av arten, men like vest for sektoren, ved Halley Bay (75° 40' S, 27° 14' W) ble en koloni med en antatt hekkebestand på 23 000 par oppdaget i 1977 (Lax & Edwards 1977).

Av adeliepingvin finnes det en rekke mindre kolonier i de aller østligste deler av Dronning Maud Land. Ved den japanske stasjonen Showa (69° 10' S, 39° 30' E) ble det registrert 10 små kolonier i 1975 og 1977 med tilsammen 1580–2670 individer, og langs Prins Olavs kyst (68° 30' S, 41° 30' E) ble det registrert tre kolonier i 1972, 1975 og 1977 med totalt 420–720 individer (Hoshiai & Chujo 1976, Hoshiai & Matsuda 1979).

Richter (1983) gir noen interessante opplysninger om fuglelivet i Schirmacheroasen, et snøbart område som ligger ca. 80 km sør for shelfkanten (70° 54' S, 11° 40' E). Utrolig nok er adeliepingvin observert flere ganger her (Artemyev 1964), bl.a. svømmende i en innsjø nær den sovjetiske stasjonen Novalazervskaja, og der den til og med er funnet hekkende.

Bare fire andre arter hekker med sikkerhet i Dronning Maud Land. Det er snøpetrell, antark-

tispetrell, wilsonstormsvale og sørjo. Wilsonstormsvalen er trolig ganske fåtallig som hekkefugl mens de øvrige tre artene hekker i deler av fjellområdene i det indre av kontinentet.

Det er ikke foretatt noen systematisk registrering av hekkende fugl gjennom de vidstrakte fjellområdene i Dronning Maud Land. Vi kan derfor ikke angi noe eksakt utbredelsesmønster for de nevnte artene. Det er riktignok gjort en del rekognoseringer enkelte steder som kan gi oss et fragmentarisk bilde av disse fuglenes forekomst. Vi vet i alle fall så meget som at de kan hekke flere hundre kilometer fra havet. Begge petrellartene er avhengig av å hente mat til seg selv og ungene fra åpent hav og må derfor tilbakelegge lange distanser under matletingen. Sørjoen, derimot, kan leve av åtsler eller tar egg og unger av petrellene og er derfor ikke avhengig av å fly ut til havet i hekketiden.

Snøpetrellen er betydelig mindre enn de to andre artene og hekker i motsetning til disse i hulrom under steiner osv. Antarktispetrell og sørjo hekker helt åpent og kan trolig bedre motstå kulden i hekkeområdet. Større fugler har mindre kroppsoverflate i forhold til volumet og har derfor forholdsvis mindre varmetap fra kroppen til omgivelsene enn mindre fugler. I hulene til snøpetrellen er temperaturforholdene forholdsvis stabile og ligger normalt på noen få minusgrader, mens utetemperaturen kan være helt nede på 25–30 kuldegrader. I hulene elminieres også vindpåvirkningen og kjøleeffekten fra denne. På grunn av størrelsen er trolig også antarktispetrellen flinkere til å forsvare seg mot sørjoen enn det snøpetrellen er.

Den mest særpregete av de tre artene når det gjelder forekomst er antarktispetrellen. Bare 10–12 hekkekolonier er kjent for arten, og alle ligger langs kysten av Antarktis-kontinentet eller inne i fjellene. Koloniene kan være svært store. De to

Svarthamaren, Dronning Maud Land. De lyse partier i fjellsiden omfatter hekkende antarktispetreller *Thalassoica antarctica*. Kolonien strekker seg videre til venstre utenfor billedkanten. Foto: Fridtjof Mehlum.

Svarthamaren, Dronning Maud Land, with parts of a breeding colony of Antarctic Petrels.

Vandrealbatross *Diomedea exulans* – en vanlig art i Sørishavet. Foto: Fridtjof Mehlum. Wandering Albatross.

største (en i den australske sektor og en i Dronning Maud Land) teller over 200 000 hekkende par. De øvrige kjente koloniene er forholdsvis små (Brook & Beck 1972), men siden arten er relativt tallrik til havs lengst sør i Sørishavet eksisterer det trolig flere større uoppdagede kolonier.

Kolonien i Dronning Maud Land var gjenstand for inngående studier under Den Norske Antarktisekspedisjonen 1984/85. Da drev undertegnede sammen med Claus Bech og Svein Haforn med studier av forskjellige aspekter ved antarktispetrellens biologi og dens tilpasninger til hekking under ekstreme klimaforhold. Kolonien ligger i en skråning ved fjellet Svarthamaren i Mühlig-Hofmannfjella (71° 53' S, 5° 10' E) og er ca. 1600 m.o.h. Vi foretok en taksering for å bestemme antall hekkende par ved å legge ut 96 kvadrater (3×3 m) spredt gjennom hele kolonien og foreta opptelling av disse. Videre ble koloniens flateinnhold beregnet med bistand fra ekspedisjonens topografer. Ut fra dette kom vi til at kolonien omfattet 208 000 hekkende par. Takseringen ble foretatt like etter klekkingen i januar.

Denne kolonien ble oppdaget av sovjetiske geologer i 1961 (Konovalov 1962), men har ikke vært gjenstand for undersøkelser før våre. Vi fant også to andre mindre kolonier av antarktispetrell ca. 100 km lengre vest (i Jutulsessen). Det ble ikke gjennomført noen nøyaktig opptelling, men begge antas å være i størrelsesorden 1000 par.

Kolonien ved Svarthamaren er så stor at det er mulig å se den på et satellittfotografi (Landsat). En videre gransking av satellittbilder kan kanskje være en vei å gå for å oppdage flere kolonier av arten i de områder som ennå ikke er besøkt av forskere.

Svarthamaren-området omfatter også en bestand av snøpetrell på 500–1000 par foruten ca. 40 par med sørjo. Også i Jutulsessen fant vi spredte reir med snøpetrell og et sørjo-område med ca. 50 par. Under ekspedisjonen i 1984/85 så vi ellers hekkende snøpetreller spredt gjennom hele området vi arbeidet i (Svarthamaren – Jutulsessen). Trolig forekommer arten på egnede lokaliteter gjennom det meste av Dronning Maud Land.

Det foreligger flere hekkfunn av fugl også andre steder i det indre av Dronning Maud Land. Jens Angard registrerte fugl under en norsk ekspedisjon til H. U. Sverdrupfjella (1° W til 2° E) i 1971. Han rapporterte en rekke observasjoner av snøpetrell, antarktispetrell, sørjo og wilsonstormsvale (foruten en kappdue som ikke er verifisert) fra en rekke av nunatakkene i H. U. Sverdrupfjella og fant reir av snøpetrell i fjellet Brattskaret (data fra Norsk Polarinstitutt's arkiv).

Under Den Norske Antarktisekspedisjonen 1976/77 observerte Sømme (1977) hekkkolonier av snøpetrell på flere lokaliteter i Vestfjella (73–74°

S, 13–15° W). De største koloniene var på hhv. over 1000 (Skuafjellet) og 600 (Audunfjellet) okkuperte reir. T. Winsnes (pers. medd.) foretok geologiske undersøkelser i samme området i 1968–69. Han fant 4 par hekkende antarktispetreller (ved fjellet Pagodromen) mens Sømme (1977) fant ett par på samme lokalitet. Sørjo er også relativt vanlig i Vestfjella og ble observert på flere lokaliteter både i 1968–69 av Winsnes og i 1977 av Sømme (1977). Sistnevnte rapporterte dessuten om to hekkende par. Likeledes ble wilsonstormsvale sett ved flere anledninger i Vestfjella både i 1968–69 (Winsnes pers. medd.) og i 1977 (Sømme 1977), og den kan muligens hekke der.

Det fins flere eldre publiserte observasjoner av fugl i det indre av Dronning Maud Land. De fleste gjelder snøpetrell. Dalenius & Wilson (1958) antok at den høyest sannsynlig hekker i Borgmassivet (73° 50' S, 4° W). Løvenskiold (1960) rapporterte om funn av snøpetrell gjort av T. Winsnes i Orvinfjella (71° 50' S, 8–10° E), som ligger 200–300 km fra shelfkanten. Konovalov (1962) fant arten hekkende både i Mühlig-Hofmannfjella og i Wohlthalsmassivet (71–72° S, 12–13° E). Videre oppdaget Autenboer (1964) kolonier i Sør-Rondane (71° S, 23–28° E). Arten er også registrert hekkende i Heimefrontfjella (75° S, 9–13 W), der flere par hekket sesongen 1963/64 (Ardu 1964, Bowra m.fl. 1966). I Schirmacher-oasen, som er nevnt i forbindelse med forekomst av adeliepingvin, hekker også snøpetrell, wilsonstormsvale og sørjo men mengdene er ikke angitt (Richter 1983).

Litteratur

- Ardu, D. A. 1964. Some observations at the Tottanfjella, Dronning Maud Land. *Br. Antarct. Surv. Bull.* 3: 17–20.
- Artemyev, A. 1964. Adelie penguins breeding at the Schirmacher Ponds. *Sov. Antarct. Exped. Inform. Bull.* 5: 218–219.
- Autenboer, T. van 1964. The geomorphology and geology of the Sør-Rondane, Dronning Maud Land. In: (Adie, R. J., ed.) *Antarctic Geology*: 81–103. North-Holland Publ. comp., Amsterdam
- Bowra, G. T., Holdgate, W. M. & Tilbrook, P. J. 1966. Biological investigations in the Tottanfjella and Central Heimefrontfjella. *Br. Antarct. Surv. Bull.* 9: 63–70.
- Brook, D. & Beck, J. R. 1972. Antarctic petrels, snow petrels and south polar skuas breeding in the Theron Mountains. *Br. Antarct. Surv. Bull.* 27: 131–137.
- Dalenius, P. & Wilson, O. 1958. On the soil fauna of the Antarctic and The Sub-Antarctic Islands. The Oribatidae (Acari). *Ark. Zool., Ser 2, vol. 11*: 393–425.
- Dickinson, E. 1966. A journey to the lost islands. *Personality* (Friend Newspapers, Bloemfontein), 13 Oct. 1966: 73–85.
- Fevolden, S. & Sømme, L. 1977. Observations on birds and seals at Bouvetøya. *Norsk Polarinst. Årbok 1976*: 367–371.

- Haftorn, S., Sømme, L. & Gray, J. S. 1981. A census of penguins and seals on Bouvetøya. *Norsk Polarinstit. Skr. 175*: 29–35.
- Haftorn, S. & Viosin, J.–F. 1982. The Southern Giant Petrel *Macronectes giganteus* (Gmelin) on Bouvet Island. *Fauna norv. Ser. C. Cinclus 5*: 47–48.
- Haftorn, S. 1986. A quantitative analysis of the behaviour of the Chinstrap penguin *Pygoscelis antarctica* and Macaroni penguin *Eudyptes chrysolophus* on Bouvetøya during late incubation and early nestling periods. *Polar Research 4 n.s.*: 33–45.
- Holdgate, M. W., Tilbrook, P. J. & Vaughan, R. W. 1968. The biology of Bouvetøya. *Br. Antarct. Surv. Bull. 15*: 1–7.
- Holgersen, H. 1945. Antarctic and sub-Antarctic birds. *Sci. Res. Norweg. Antarct. Exped. 23*: 1–100.
- Holgersen, H. 1949. Den norske sydhavsekspedisjonen 1947–48. *Naturen 12*: 357–383.
- Holgersen, H. 1951a. Range of the Ringed Penguin. *Auk 68*: 370.
- Holgersen, H. 1951b. On the birds of Peter I Island. *Proc. Xth Intern. Orn. Congr. Uppsala June 1950*.
- Holgersen, H. 1957. Ornithology of the "Brategg" Expedition. *Sci. Res. "Brategg" Exped. 1947–48. 4*: 1–80.
- Holgersen, H. 1959. Fugl i norske biland. – 1: Peter I's øy. *Sterna 3*: 215–223.
- Holgersen, H. 1960. Fugl i norske biland. – 2. Bouvet-øya. *Sterna 4*: 1–9.
- Hoshiai, T. & Chujo, K. 1976. A new emperor penguin rookery of Riiser-Larsen Peninsula, East Antarctica. *Antarctic Record 57*: 73–79.
- Hoshiai, T. & Matasuda, T. 1979. Adelie penguin rookeries in the Lutzow-Holm Bay area and relation of rookery to algal biomass in soil. *Mem. Natl. Inst. Polar Res., Special Issue 11*: 140–152.
- Konovalov, G. V. 1962. Observations of birds in Queen Maud Land. *Sov. Antarct. Exped. Inform. Bull. 4*: 156–158.
- Lax, K. & Edwards, P. 1977. Emperor penguin colony report for 1977. *British Antarctic Survey unpublished report AD6/2Z/Q/1977*.
- Ledenev, V. G. 1960. New emperor penguin colony. *Sov. Antarct. Exped. Inform. Bull. 3*: 107–109.
- Lunde, T. 1965. Fra et besøk på Bouvetøya. *Norsk Polarinstit. Årbok 1963*: 197–203.
- Løvenskold, H. 1960. The snow petrel *Pagodroma nivea* in Dronning Maud Land. *Ibis 102*: 132–134.
- Mosby, H. 1928. Bouvet-øen og "Norvegia"-ekspedisjonen 1927–1928. *Naturen 52*: 321–333.
- Müller, D. B., Schoeman, F. R. & van Zindern Bakker, E. M. (Sr.) 1967. Some notes on a biological reconnaissance of Bouvetøya (Antarctic). *S. Afr. J. Sci. 63*: 260–263.
- Olstad, O. 1929. Trekk av sydishavets dyreliv *Norsk Geogr. Tidsskr. 2*: 511–534.
- Richter, W. 1983. über de Südpolaren Raubmöwen (*Catharacta maccormicki*) in der Schirmacher Oase (Königin-Maud Land, Ostantarktika). *Geod. Geophys. Veröff., R. I. Berlin 9*: 90–102.
- Riiser-Larsen, Hj. 1930. *Mot ukjent land. "Norvegia" ekspedisjonen 1929–1930*. Oslo.
- Spieß, F. 1928. Die Meteor-Fahrt. *Forschungen und Ergebnisse der Deutschen atlantischen Expedition 1925–1927*. Berlin.
- Solyanik, G. A. 1959. Some bird observations on Bouvet Island. *Sov. Antarct. Exped. Inform. Bull. 2*: 97–100.
- Sømme, L. 1977. Observations on the snow petrel (*Pagodroma nivea*) in Vestfjella, Dronning Maud Land. *Norsk Polarinstit. Årbok 1976*: 285–292.
- Tofte, E. 1927. "Odd 1"'s tokt til Peter den førstes ø. *Norsk Geogr. Tidsskr. 1*: 462.
- Tomó, A. P. 1973. Notas biológicas sobre la isla Pedro I. *Contribucion del Instituto Antártico Argentino 161*.
- Vanhöffen, E. 1901: Bericht über die bei der deutschen Tiefsee-expedition beobachteten Vögel. *Journal f. Orn. 49*: 304–322.
- Watkins, B. P. 1981. Seabird observations at Bouvet Island. *S. Afr. Antarct. Res. 10/11*: 38–40.

Summary:

THE BIRD FAUNA OF NORWEGIAN ANTARCTIC TERRITORIES

In this paper the bird fauna of Norwegian Antarctic territories is reviewed. These territories include Bouvetøya (54° 25' S, 3° 22' E), Peter I Øy (68° 50' S, 90° 35' W) and the sector from 20° W to 45° E) of the Antarctic continent called Dronning Maud Land. In addition to older publications new information obtained by a Norwegian expedition to the interior of Dronning Maud Land 1984/85 is given. This expedition studied a huge breeding colony of Antarctic Petrel *Thalassoica antarctica*.

Forfatterens adresse:

Fridtjof Mehlum, Norsk Polarinstitutt, Postboks 158, 1330 Oslo Lufthavn

Hekkende antarktispetreller, Svarthamaren, Dronning Maud Land. Foto: Fridtjof Mehlum.